

ԴՈՅՆՆՑ Ա. Բ. ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎ

ՃԱՆՃԵՐԻ ԿՅԱՆՔԸ
ՅԵՎ
ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱՆՑ ԴԵՍ

614

Ա-29

ՊԵՏՏՐԱՏ

1 9 3 8

20 JUL 2010

ԴՈՅԵՆՏ Ա. Բ. ԱԼԵԿՍԱՆՅԱՆ

614
U-29

ՃԱՆՃԵՐԻ ԿՅԱՆՔԸ
ՅԵՎ
ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱՆՑ ԴԵՄ

52-50200

ՊԵՏՅՐԱՏ

1 9300

60607-67

Ինչպես հայտնի յե՝ վարակի տարածման գործում ճանճերի դերը փոքր չե, դրա համար ել ճանճերն հպիդեմիոլոգիական տեսակետից վտանգավոր միջատներ են: Եպիդեմիոլոգիան մեզ սովորեցնում ե, վոր մի շարք վարակիչ հիվանդությունների՝ սիբիրախտի, բնական ծաղկի, դիֆտերիայի, կարմիր քամու, տուբերկուլյոզի, քոսի ե մանավանդ վորովայնառիֆի, դիզենտերիայի, մանկական լուծերի տարածման պատճառների շարքում ճանճերն զգալի տեղ են գրավում, այսինքն այդ հիվանդությունների տարածման ու զարգացման պատճառներից (ճանապարհներից) մեկը հանդիսանում ե նրանք: Առանձնապես հատկանշական ե ճանճերի դերն ամեն տե-

սակի միկրոբները փոխանցման գործում, հատկապես այնպիսի հիվանդութիւնների միկրոբները, ինչպիսիք են՝ խոլերան, դիզենտերիան, վորովայնատիֆը, պարատիֆերը և մանկական լուծերը: Ճանճերն այդ միկրոբները փոխանցելով մարդկանց և սննդամթերքների վրա, տեղ-տեղ առաջացնում են վարակիչ հիվանդութիւններ: Բացի դրանից, ճանճերը դանադան թարախային միկրոբներով վարակում են աչքերը և մարմնի բաց վերքերը:

Հայտնի չէ, վոր ճանճերը թռչում են ամենուր, նստում են ամեն տեղ և դրա համար եւ նրանց թաթիկների, կնճիթի և թևերի վրա միշտ եւ կարելի չէ գտնել անհամար քանակութեամբ միկրոբներ—հաճախ մի քանի միլիոն (5-6 միլիոն) բակտերիաներ մի ճանճի վրա: Ճանճի մարմինը, հատկապես թաթիկները, ծածկված են բարակ մազիկներով, վորոնց շնորհիվ միկրոբները հեշտութեամբ են պահվում նրանց վրա:

Ճանճերը մի քանի տեսակի չեն լինում՝ սենյակի ճանճ, տնային ճանճ, կապույտ

ճանճ, կանաչ լեշմանճ, դաշլ մսանճ, աշնանային խայթող ճանճ (ժիգալկա) և այլն:

Սենյակի ճանճը (եզն) ամբողջ կյանքի ընթացքում ձու յե դնում 4 անգամ, յուրաքանչյուր անգամ 120-150 ձու: Ձու դնելու տեղ հանդիսանում է ձիու աղբը, ճանճը ձու յե դնում նաև արսաքնոցներում (մարդկային կղանք), թռչունների կղանքում, կենդանիների դիակներում, մնացորդների և տականքների մեջ (գլխավորապես խոհանոցային), թռնավոր վերքերում, խորխի մեջ և այլն: 8-12 ժամից հետո (ամենաշատը 3 ուրում) ճանճի ձվիկից առաջանում է թրթուր, վորը 9—12 օրից (ամենաշատը 21 օրից) հետո դառնում է հարսնյակ, վորից դուրս է գալիս, այսինքն արդեն թռչում է հասուն ճանճը: Հարկ է հիշել, վոր նայած շրջապատի ջերմաստիճանին՝ դանդաղում է (յերկարում) ճանճի զարգացման ամբողջ ցիկլը: (Ինչքան տաք է, այնքան շուտ է վրա հասնում ցիկլի առանձին շրջանների՝ ձվիկի թրթուրի և հարսնյակի զարգացումը):

Ըստ պրոֆ. Յե. Ն. Պավլովսկու հաշվումներ-

քի՝ ճանճը մեկ ամսվա ընթացքում կարող է տալ մի քանի միլիարդ սերունդ, իսկ ըստ Հովարդի՝ բարենպաստ պայմաններում մինչև 5,598,720,000,000:

Ճանճերի դեմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է ծանոթ լինել ճանճերի բիոլոգիային. ճանճերի բիոլոգիան մեզ սովորեցնում է, վոր նրանց թրթուրները, դուրս գալով ձվիկներինց աղբի (և այլ տակաւնքների) մակերեսին, գնում են դեպի խորքը, վորտեղ (աղբի ներսում) ջերմաստիճանը համեմատաբար բարձր է, և այդ նպաստում է նրանց դարգացմանը. միայն թրթուրային շրջանի վերջում թրթուրները թողնում են աղբը և նույնիսկ յերբեմն անցնում ուղղակի հողի մեջ: Տնային ճանճերի մեծությունը հասնում է՝ եգերինը մինչև 8 միլիմետր, աղուներինը՝ 5, 8 միլիմետր: Ծանճը կարող է թռչել 2-3 կիլոմետր տարածություն. իսկ գեպի վեր՝ 3-4 հարկանի տան քարձրությամբ: Այդ ճանճերը թռչում են ցերեկը:

Տնային ճանճն ունի բաց—մոխրագույն մարմին՝ մինչև 8 միլիմետր յերկարությամբ սա հակառակ սենյակի ճանճի, թռչում է գիշեր—

ները: Կապույտ ճանճն առաջին յերկուսից ավելի մեծ է, ձվիկները դնում է մսի մեջ և ավելի մեծ քանակությամբ (մինչև 550 հատ). նա մուգ-կապտավուն գույն ունի: Գորշ մսաճանճերը, բացի գույնից, նախորդներից տարբերվում են նաև նրանով, վոր ձվիկները չեն դնում, այլ ուղղակի թրթուրներ են ծնում (մինչև 20 հազար: Սշնոնային խայթող ճանճը (ժիգալկան), վորը սովորաբար յերևում է ոգոստոս և սեպտեմբեր ամիսներին, շատերը շփոթում են սենյակի ճանճի հետ: Խայթող ճանճն առանձին տեսակի ճանճ է. բնորոշ է նրա բերանի մոտ գտնված ծակող, խայթող ապարատը: Զարգանում է նա նեխվող խոտում, հարդում, խոնավ տերևներում: Կանաչ լեշաճանճերն իրենց ձվիկները, բացի կղանքից, գնում են նաև ուղղակի լեշի վրա:

Վերևում մենք ծանոթացանք, թե ինչպես է վարակը փոխանցվում դուռ պասսիվ ճանապարհով: Պետք է նշել, վոր կծող ճանճերը (որինակ՝ աշնանային խայթող ճանճը ժիգալկան), վորոնք սնվում են գլխավորապես մարդու և կենդանիների արյունով, վարակը

տարածում են նաև իրենց հատուկ կնճիթով՝
խայթելու միջոցով: Ճանճերը սնվելով նաև
ամեն տեսակի արտաթորանքներով, որինակ՝
տիֆով և խոլերայով հիվանդների կղանքով,
թոքալստավորների խորխով, կուլ են տալիս
համապատասխան միկրոբներ, վորոնք յեր-
բնմն լերկար պահպանվում են փորոտիքում,
դրա համար ել անտարբեր չպետք է լինել
դեպի ճանճերի աբտաթորանքը, հատկապես
յեթե հաշվի առնենք, վոր նրանց դեֆեկա-
ցիան (արտաթորումը) որվա մեջ լինում է
մինչև 50 անգամ: Հետաքրքրական է այն
հանգամանքը, վոր պարատիֆերի և վորո-
վայնատիֆի միկրոբները յերկար ժամանակ
կարող են կենդան մնալ ճանճի ստամոքս-ա-
ղիքային ապարատում:

Այս է ճանճերի համառոտ բիոլոգիան:
Ինչպես պայքարել նրանց դեմ: Պարզ է,
վոր ճանճերի դեմ պայքարելու միջոցառում-
ները ռացիոնալ կազմակերպելու համար հար-
կավոր է հիմնավորել այն հենց իրենց՝ ճան-
ճերի բիոլոգիայով:

Առաջին հերթին պետք է ուժեղացնել ընդ-
հանուր սանիտարական հսկողությունն այն

ուղղությամբ, վոր սխտեմատիկորեն անց-
կացվեն ... այնպիսի միջոցառումներ, վորոնք
ապահովում են ճանճերի ոջախների (ձվիկ-
ների, թրթուրների) վոչնչացումը, ոջախներ,
վորտեղ վարակվում և բազմանում են ճան-
ճերը: Բնակավայրերի մաքրության և առհա-
սարակ միջավայրը մաքուր պահելու պայ-
մաններում ճանճերն ապրել չեն կարող: Դրա
համար հարկավոր է մարդկային և կենդա-
նային ծագում ունեցող բոլոր կղանքները
(առաջին հերթին ձիու աղբը) իր ժամանա-
կին (այն է 7-10 որից վոչ ուշ) դուրս տա-
նել բնակավայրի գծից 2-3 կիլոմետր հեռու
բնակավայրի ծալրամասից: Ճանճերի դեմ
պայքարելու հիմնական միջոցն է այդ: Յեթե
վորեւ պատճառով հնարավոր չե սխտեմա-
տիկորեն կատարել այդ, սպա պարզ է, վոր
պետք է մաքսիմալ չափով վոչնչացնել ճան-
ճերին, չթողնել, վոր նրանք վարակեն սնուն-
դամթերքները և մարդկանց:

Յեթե ճանճերի բազմանալու գլխավոր տե-
ղը կենդանիների աղբն է, ապա անհրաժեշտ
է առանձին ուշադրություն դարձնել նրա վրա:
Աղբը չպետք է վոչնչացնել, վորովհետեւ նա

պարարտանյութ ե: Ճանճերի դեմ պայքարելու լավ միջոց և աղբը պահելու տեղի ռացիոնալ շինվածքը, աչտինքն՝ աղբը պետք է հավաքել ցեմենտապատած մակերեսի վրա, այդ մակերեսի յեզրերն ազատ պիտի մնան աղբից և շուրջն ունենան 10-12 սմ խորության առվակներ: Ճանճերի թրթուրները, նախքան հարսնյակ դառնալը, դուրս գալով աղբի տակից (հիշենք ճանճի բիոլոգիան), ընկնում են առվակը և վոչնչանում: Այս միջոցառումը հեշտ է իրականացնել խորհրդատեսություններում և խոշոր կոլտնտեսություններում:

Լավ միջոց է նաև աղբի լավ տոփանումը (տրամբովկա), վորի շնորհիվ աղբակույտի ներսում ջերմությունը հասնում է մինչև 65-70 աստիճանի: (Այգայիսի ջերմությունը վոչնչացնում է թրթուրներին): Այս միջոցը նպատակահարմար չի գոմաղբի նկատմամբ, վորովհետև կովի և մյուս յեղջյուրավոր անասունների աղբի մեջ ջերմությունը 40 աստիճանից բարձր չի լինում, հետևապես և նրանց մեջ ճանճի թրթուրները չեն վոչնչանում: Խոշոր յեղջյուրավոր անասուններին

աղբի տոփանումը մենք գտնում ենք ավելորդ և աննպատակահարմար: Այդ հնարավորությունները չլինելու դեպքում անհրաժեշտ է աղբը փռել բարակ շերտով և պարբերաբար շրջել, գրանից ճանճերի թրթուրները վոչնչանում են (այսպիսի պայմաններում ճանճերը չեն կարող տարածվել):

Անկախ վերոհիշյալ միջոցառումներից, ճանճերի դեմ պայքարելու համար անհրաժեշտ է գոմերը, ախոռներն ու մսուրները, վորքան կարելի չի, մաքուր պահել: Գոմաղբն ասին որ դուրս տանել գոմից (ախոռից), հատակը, վորն անպայման պետք է թեք լինի, մաքրել որակա՞ն մի քանի անգամ, այլ կերպ, գոմը (ախոռը) հակասանիտարական դրության մեջ պահելու դեպքում, ճանճերը զարգանում են հենց գոմում (ախոռում):

Ճանճերից պաշտպանվելու նպատակով անհրաժեշտ է՝ բնակարանների, ճաշարանների, տոնանոցայես խոհանոցների, հիվանդանոցների, մանկական և այլ հիմնարկների լուսամուտները ցանցապատել մետաղյա ցանցով, կամ մառլայով՝ միաժամանակ նպատակահարմար է գործածել ճանճաբունիչներ:

պետք ե սարքել այնպիսի բռնիչ, վորտեղ
ճանճը կարողանա ներս մտնել, բայց դուրս
գալ չկարողանա: Նման ճանճաբռնիչները սո-
վորաբար ապակյա ե թափանցիկ, պատրաս-
տի ձևով վաճառվում են շուկաներում:

Բայց կարելի չե գործադրել նաև ինքնա-
գործ ճանճաբռնիչներ: Վերցնում են մի բա-
ժակ, կամ թափանցիկ պատերով բանկա, վորի
մեջ, մոտավորապես մինչև կեսը, լցնում են
գրավչանյութ (սապնալուծույթ, կաթ, ջուր,
հաց) անոթը ծածկում են սովորական թղթով,
վորի կենտրոնում ճկույթի հաստությամբ
անցը են թողնում, թղթի ներքևի հարթու-
թյանը քսում են մեղր, շաքարանյութ, մու-
րաբա կամ մի ուրիշ վորևե քաղցր նյութ:
Նման ճանճաբռնիչների մեջ ճանճերը հեշտու-
թյամբ են մտնում:

Հասուն ճանճերի դեմ պայքարելու համար
լավ ե նաև կպչող թուղթը (ճանճասպան),
վորը հեշտ ե պատրաստվում ե թանդ ել չե:

Ճանճերի դեմ լավ միջոցներ են լվածաղկից
ստացվող նյութերը, վորոնք կոչվում են
Ֆլիցիդ պիրիտրումի փոշի: Այս նյութերը նոր
միջոցներ են ե մեր Միության սահմաննե-

րում առաջարկված են յեղել վերջին տարի-
ների ընթացքում:

Յերևանի Սանրակինստիտուտում կատարած
մեր ուսումնասիրությունները ցույց են տա-
լիս, վոր Ֆլիցիդի ե պիրիտրումի փուշու գոր-
ծադրումները տարբեր են: Ֆլիցիդը ճանճերի
դեմ գործ ե ածվում հետևյալ ձևով՝ բնակարա-
նի (սենյակի) բոլոր լուսամուտները, ողանցը-
ները, դռները, առհասարակ բոլոր խոշոր անց-
քերը փակում են, ծածկում, սենյակից
դուրս տանում բոլոր սննդամթերքները, բույ-
սերը, հեռացնում կենդանիներին (կատու,
շուն, թռչուն, ձուկ): Յեթե կա վնասիլյատոր,
նույնպես փակում են: Ֆլիցիդը կարող ե
հրդեհ առաջ բերել, այդ իսկ պատճառով Ֆլի-
ցիդ պահել կամ գործածել չի թույլատրվում
այն սենյակներում, վորտեղ կրակ կա (լամպ,
զանազան պրիմուսներ, թոնիր, վառարան ե
այլն): Պարզ ե, վոր չի կարելի լուցկի գոր-
ծածել:

Ֆլիցիդը հատուկ գործիքի (պուլվերիզա-
տորի) միջոցով փոշիացվում ե սենյակում:
Սենյակի ամեն մի խորանարդ մետրի համար
վերցնում են մինչև 5 — 8 գրամ Ֆլիցիդ: Յեթե

սենյակի անցքերը, ճեղքվածքները շատ են, անհրաժեշտ է վերցնել 8 գրամ: Ֆլիցիդի փոշիացումից հետո սենյակում մառախուղ է ստացվում, այդ վիճակում, այսինքն փակ պայմաններում սենյակը պահում են $1\frac{1}{2}$ — 1 ժամ, վորից հետո սենյակն ողափոխելու համար բաց են անում բոլոր լուսամուտները և դրոները: Միաժամանակ հավաքում են բոլոր սառկած ճանճերն ու այրում: Այլեւն անհրաժեշտ է, վորովհետեւ ճանճերի մի մասը կարող է միայն ուշաթափված լինել և հետո նորից ուշքի գալ (վերակենդանանալ): Փոշիացում կատարող մարդիկ պետք է պաշտպանված լինեն ֆլիցիդից՝ մառախուղ ծածկելով բերանն ու քիթը: Սենյակում բնակվողները կարող են ներս մտնել միայն սենյակը ողափոխելուց 1 — 2 ժամ հետո: Ֆլիցիդի հտոն ամռանը բնակարանում մնում է միայն 5 — 6 ժամ:

Պիրիտրումի փոշին գործ է ածվում ալկերպ, հատուկ ապարատի միջոցով (փոշիացնող ապարատ) պիրիտրումի փոշին փոշիացվում է սենյակում, ամեն մեկ խորանարդ մետրին վերցնելով 3 գրամից մինչև 4 գրամ:

Փոշիացումն անհրաժեշտ է կատարել հավասար կերպով և՛ սենյակի բարձր մասերում: Պահանջվող քանակությամբ պայմանները հիմնականում նույնն են, ինչ վոր ֆլիցիդի գործածությունն ժամանակ:

Վորպես հեղուկ թույն առաջարկվում է գործածել ֆորմալինը՝ վերցնելով 15 մաս ֆորմալին, 65 մաս ջուր և 20 մաս կաթ (կարելի է և առանց կաթի). այդ խառնուրդը լցնում են ափսեների մեջ. նպատակահարմար է ափսեյի կենտրոնում դնել հացի մի կտոր, իսկ ափսեյի չեզրերում, վորպես գրավչանյութ, շաքարավազ ցանել: Մալիցիլային նատրիումի 3 տոկոսային կամ ֆտորային նատրիումի 1 տոկոսային լուծույթը մահաբեր միջոցներ են ճանճերի համար և բոլորովին անվտանգ՝ մեղ համար:

Վորպես թույն, մկնդեղի լուծույթը (մկնդեղոտ թուղթ) ուժեղ ներգործող միջոց է, այդ նպատակի համար վերցնում են մկնդեղային նատրիումի 1 տոկոսային լուծույթ շաքարի հետ, կամ 5,0 սպիտակ մկնդեղ, 20,0 ածխաթթվային նյութ և լուծում մեկ լիտր յեռացող ջրում: Այդ լուծույթի 10 խորա-

նարդ սանտիմետրը մեկ լիտր ջրի մեջ՝ ճան-
ճերի համար ուժեղ թուլցն է. այդ լուծույթով
ծծեցնում են թուղթը և ապա չորացնում:
Մենք բոլորովին խորհուրդ չենք տալիս մկեն-
դեղով պատրաստած այդ թուղթը գործածել
սննդի ձեռնարկություններում և մանկական
հիֆնարկներում, ինչպիսիք են՝ խոհանոցը, ճա-
շարանը, մանկամասերը և այլն: Այդ հողի վրա
կարող են թուխավորումներ լինել: Արտաքնոց-
ներում (առաջին հերթին բակի արտաքնոց-
ներում) և վանազան թավուկներում, վորոնք
այս կամ այն պատճառով հնարավոր չե սիս-
տեմատիկորեն դուրս տանել տվյալ բնակա-
վալրից, ճանճերի թրթուրները վոչնչացնելու
համար կարելի չե առաջարկել մի շարք քի-
միական նյութեր: Նախ լայնորեն պետք ե ող-
ավել քլորակրով: Քլորակիրը շող են տալիս
աղբի մակերեսին, արտաքնոցներում. դրա
համար գործ ե անվում քլորակրի 10 կամ 20
տոկոսային լուծույթ, այսինքն մեկ կամ յեր-
կու կիլո քլորակիրը խառնում են մեկ դուլլ
ջրի հետ: Քլորակրի, ինչպես նաև մյուս քի-
միական նյութերի գործադրումը պետք ե լի-
նի վոչ ուշ քան ամեն մի տասնորյակում 5 — 3

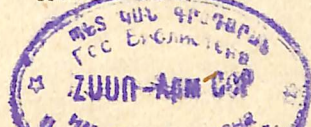
60607.67

անգամ՝ զարնան և աշնան ամիսներին, իսկ
ամռանը՝ ավելի հաճախ (որը մեկ անգամ):
Այդպես ե պահանջում ճանճի բիոլոգիան:

Կալ ե ողնում ալրված, բայց չհանգցրած
սովորական կիրը. ալր կրի 10 և 20-տոկոսա-
նոց լուծույթը, վորը բժշկական պրակտիկա-
յում կոչվում ե կրակաթ, ընդունված միջոց ե:
Կրակաթը պատրաստվում ե քլորակրի ձևով:
Դրա համար մի դուլլ ջրին վերցնում են մեկ
և կես կիլո չոր ե ծածկած տեղում պահված
(այդպես ե պահվում նաև քլորակիրը) չհանգ-
ցրած կիր: Կրակաթը, այսինքն արդեն հանգ-
ցրած կիրն անհրաժեշտ ե գործադրել հենց
նույն օրը, այլ կերպ նա կկորցնի իր դեղին-
ֆեկցիոն հատկությունները:

Ճանճերի դեմ լավ միջոց ե նաև չմաքրած
կարբոլյան թթվուտը, ձյութը, կուպրը, նավթը
և այլն:

Վորպես ամենից ապահով և աղբի պարա-
տացնող հատկությունները չփչացնող միջոց,
կարելի չե գործադրել նաև ծծմբաթթվային
յերկաթը (մեկ դուլլ ջրին մոտավորապես
մեկ կիլո ծծմբաթթվային չերկաթ), ըստ վորում
յերեք մաս աղբին վերցվում ե մի մաս տվյալ

լուծույթից: Սրանք են ճանճի դեմ ֆիզիկա-
կան և քիմիական գլխավոր միջոցառումները:

Պետք է հիշել, վոր հասունացած ճանճերի
դեմ պայքարելը կիսամիջոց է: Ճանճերի դեմ
պայքարելու իրական և հիմնական միջոցն է
թույլ չտալ ճանճերին առաջանալ ու բազ-
մանալ, այսինքն պայքարի շեշտը դնել վոչ
թե արդեն գոյացած և հասուն ճանճերի վոչնչ-
չացման գործի վրա, այլ գլխավոր ուշադրու-
թյունը դարձնել ճանճերի ձվիկների և թլր-
թոււրների վոչնչացման վրա. մեր ձեռնար-
կումները պետք է կենտրոնացնել ճանճերի
զարգացման միջավայրերի (ձիու աղբի, բո-
ւոր տեսակի որդանական աղբերի, արտաքնոց-
ների, աղբի արկղների և այլ բաների վրա),
պետք է գիտակցել, վոր զանազան տեսակի
աղբը, զանազան տեսակի որդանական նյու-
թերի մնացորդները բնակելի վայրերից (քա-
ղաքներից, գյուղերից) հեռացնելով և տանե-
լով դեպի մեր գյուղատնտեսական սոցիալիս-
տական դաշտերը՝ մենք դրանով միաժամա-
նակ լուծում ենք մի քանի խնդիրներ:

1. Ճանճերի և նրանց հետ կապված վարա-

միջ հիվանդությունների դեմ բնակելի վայ-
րերում պայքարելու խնդիրը:

2. Դաշտերն անհրաժեշտ պաթարտանյու-
թով — աղբով պարարտացնելու, վորի հետե
վանքով և բարձր բերք ստանալու խնդիրը:

Ուրեմն այսպիսով միանգամից լուծվում է
յերկու խնդիր՝ սանիտարական և տնտեսական:

Վերելում ասածներից պարզվեց, վոր ճան-
ճերը տարածում են զանազան վարակիչ հի-
վանդություններ, և առաջին հերթին՝ սուր
վարակիչ աղիքային հիվանդություններ.
այդ պատճառով պետք է լավ հիշել, վոր
ամեն տեսակի սննդամթերքներ՝ միս, յուղ,
պանիր, կաթ, հաց, կանֆետ, մրգեղեն և այլն,
վոչ մի դեպքում չի կարելի բաց թողնել:

Ճանճն այդ սննդամթերքները վարակում է
զանազան միկրոօրգանիզմով, և թեպետ մենք հա-
սարակ աչքով չենք տեսնում միկրոօրգանիզմ,
սակայն ճանճը սննդամթերքների վրա յե փո-
խանցում հազարավոր միկրոօրգանիզմ, կեղտոտում
է նրանց և դրանով վարակում մեզ:

Բոլոր տեսակի սննդամթերքներն առանց
քացառության պետք է պաշտպանված լինեն
ճանճերից: Զնայած գիտության տված անվի-

ձեռքի ապացույցներին և այն բանին, վոր ճան-
ձերը պատկանում են ֆլասատու միջատների
շարքին, մի շարք պրակտիկ աշխատողներ
դեռ շարունակում են թերազնահատել ճան-
ձերի ֆլասակար դերը: Այդ ուղղությամբ
անհրաժեշտ ե ուժեղացնել մասսայական — բա-
ցատրական աշխատանքները, լայնորեն ոգտը-
վել տեղական մամուլից և ռադիոյից, անց-
կացնելով զրույցներ գլխավորապես այն մա-
սին, վոր ճանձը շատ սերտ կերպով շփվում
է ինչպես մարդու բնակարանի, այնպես էլ
նրա սննդամթերքների ու կենցաղային ան-
հրաժեշտ իրերի հետ, բերելով իրեն հետ մեկ-
րորներ, այսինքն հիվանդություններ:

Մեզ բոլորիս քաջ հաջորի յե, վոր ճանձերի
զարգացման ամենաբարձր ինտենսիվությունը
լինում է հուլիս, ոգոստոս և սեպտեմբեր
ամիսներին: Բայց մենք հաճախ մոռանում
ենք, վոր ճանձը ձմեռում է զանազան շենքե-
րում:

Ձմեռը ճանձերը կարող են գտնվել ակտիվ
և վոչ ակտիվ վիճակում: Մնալով ակտիվ վի-
ճակում՝ ճանձերը կարող են ձմեռել, նույնիսկ
սնվել և զարգանալ: Բայց հաճախ ճանձերը

ձմեռում են վոչ ակտիվ վիճակում, այսինքն
միում են կենդան, միայն չեն սնվում և չեն
բաղմանում: Երկրորդ ճանձերը ձմեռում են
չտաքացվող շենքերում (ցախատների, նկուղ-
ների, արտաքնոցների անցքերում, ինչպես
նաև բաղանիքներում և այլ տեղերում): Ծան-
ձի ձմեռելուց հետո, հետագայում, այսինքն
զարնան ամիսներին, ամռան և շունան ամիս-
ների ընթացքում մեկ ճանձը տալիս է բազ-
մաթիվ սերունդներ, մեկ ճանձից ստացվում
են միլիոնավոր ճանձեր: Ուրեմն ճանձերի
դեմ պետք է պայքարել նաև ձմեռվա ամիս-
ներին: Ծանձերը ձմռանը մնալով զանազան
շենքերում, սենյակներում, բաղանիքներում,
պատերի անցքերի մեջ, ելեկտրական լարերի
վրա և այլ տեղերում, զարնանն արթնանում
են և սկսում աճել:

Անհրաժեշտ է ձմեռվա ամիսներին և զար-
նան սկզբին խնամքով հավաքել և վոչնչաց-
նել (այրել) ձմեռող ճանձերին:

Ծանձերի դեմ պայքարելու գործը միանգա-
մայն արժանի յե մեր ուշադրությանը: Սա-
նիտարական մարմինները, քաղխորհուրդների
և գյուղխորհուրդների սանիտարական սեկցիա-

ները, սանիտարական ակտիվը այս ուղղու-
թյամբ մեծ անելիքներ ունենւն ճանճերի դեմ
պայքարելու գործը լավ հիմքերի վրա դնելու
և նրա արդյունքներն ավելի եփեկտիվ դարձ-
նելու նպատակով, անհրաժեշտ է մանրամաս-
նորեն մշակած հատուկ սանիտարական ծրա-
գրով նախատեսել ճանճերի դեմ պայքարելու
բոլոր միջոցառումները՝ յեղնելով բնակելի
վայրի կոնկրետ պայմաններից:

Պատ. խմբագիր՝ Լ. Խարմանդարյան
Լեզվական խմբագիր՝ Հ. Պետրոսյան
Տեխ. խմբագիր՝ Լ. Ոհանյան
Սրբագրիչ՝ Հ. Մանուկյան

Գլավիտի լիազոր՝ Ա — 4031 Հրատ. № 4625
Պատվեր 457, Տիրաժ. 3000

Հանձնված է արտադրության 9 մայիսի 1938 թ.
Ստորագրված է տպագրության 26-հուլիսի 1938 թ.

Պետհրատի Լ տպարան՝ Յերեվան, Լենինի № 65

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0270186

ԳԻՆԸ 16 Կ.

591

3369

(3011

ազգ.

Դոցենտ Ա. Բ. ԱԼԵԿՏԱՆՅԱՆ

Մухи и борьба

против них

Гиз Арм. ССР, Ереван, 1938 г.